

Рецензії

В. Ф. Кифяк

Управління конкурентоспроможністю приморських регіонів: теорія, методологія, практика

Сучасний розвиток приморських регіонів вимагає використання дієвих інструментів управління, спрямованих на підвищення їхньої конкурентоспроможності. Виклики, пов'язані з повоєнним відновленням приморських регіонів, вимагають обґрунтування регіональної стратегії розвитку приморських регіонів, заснованій на підвищенні їхньої конкурентоспроможності.

У монографії¹ досягнуто мету, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад управління конкурентоспроможністю приморських регіонів, розробленні практичних рекомендацій, центральне місце серед яких займає розроблення стратегії підвищення конкурентоспроможності приморського макрорегіону «Азов-Чорне море» на основі екосистемного підходу.

Автором обрано методологію та категоріально-понятійний інструментарій, які відповідають рівню сучасних регіональних економічних досліджень і дають змогу повністю досягти поставлених у роботі завдань. Використання методів аналізу та синтезу, дедукції та індукції, економіко-статистичного, методів аналізу динамічних рядів, аналітичного групування, SWOT- і PEST-аналізу, кластерного аналізу, кореляційно-регресійного методу та методу сценарного моделювання обумовило досягнення вагомих науково-методичних результатів.

Оскільки тематика монографії не викликає зауважень щодо її акту-

альності, зазначимо оригінальні ідеї та отримані результати, викладені в дослідженні.

У дослідженні автором узагальнено основи методології конкурентоспроможності, що формує сутність конкурентоспроможності в розрізі її структурних елементів: простір, соціум, бізнес-процеси та адміністрування (с. 27). Використовуючи вказаний підхід до дослідження конкурентоспроможності, автор узагальнює та структурує світовий досвід забезпечення конкурентоспроможності приморських регіонів, що відкриває можливість адаптації найкращих практик до українських реалій за її адресністю. Okремо слід звернути увагу на оригінальність обґрунтування критеріїв і показників оцінювання конкурентоспроможності приморських регіонів за системно-функціональним підходом у розрізі територіально-просторової, економічної, соціальної та управлінської ознак, що зробило можливим обґрунтування етапів і змісту комплексного аналізу конкурентоспроможності приморських регіонів (с. 72-79).

Запропонована методика проведення комплексного аналізу конкурентоспроможності приморських регіонів дала змогу визначити слабкі та сильні сторони просторового розвитку, економіки, соціальної та управлінської сфери.

Також потрібно зазначити про вагомі результати аналізу соціально-економічних показників конкурентоспроможності приморських регіонів за відповідними алгоритмами розрахунку за територіальними, економічними та соціальними групами показників.

¹ Безхлібна А. П. *Управління конкурентоспроможністю приморських регіонів: теорія, методологія, практика*. Запоріжжя, 2023. 396 с.

Удосконалено науково-методичний підхід діагностики регіонального управління конкурентоспроможності приморських регіонів (с. 114), що проводився на основі діагностики інституційного забезпечення конкурентоспроможності; відображення конкурентоспроможності в регіональних стратегіях, програмах і планах макрорегіону; реалізації проєктів конкурентоспроможності приморських громад і територій. Отримані за результатами цієї діагностики висновки допомогли виявити вузькі місця регіонального менеджменту кожного приморського регіону в межах Донецької, Запорізької, Херсонської, Миколаївської та Одеської областей.

Особливу увагу в монографії приділено проблемам забезпечення конкурентоспроможності приморських регіонів на екосистемній основі. Екосистемний підхід розглядається автором як наукова методологія, орієнтована на організацію взаємодії та існування живих організмів та їхнього середовища, соціальної та економічної організації співіснування природи та людини. Регіональне управління на основі екосистемного підходу орієнтовано на просторове та екологічне поєднання, контроль впливу економіки на статус ресурсів і навколишнє середовище (екосистему загалом), екологічно чисте виробництво на базі циркулярної економіки (с. 178-179). Для цього визначено принципи, пріоритети, завдання та ключових учасників. Також запропоновано організаційно-управлінський механізм та інформаційне забезпечення реалізації стратегії повоєнного відновлення конкурентоспроможності приморського регіону «Азов-Чорне море» на екосистемних засадах.

Наукове дослідження конкурентоспроможності приморських регіонів базується на значній джерельній базі та аналітичному матеріалі. Оригінальні дослідження діагностики стану конкурентоспроможності приморських регіонів мають прикладний характер. Водночас слід пам'ятати про необхідність корегування стратегій

розвитку приморських регіонів з огляду на негативні наслідки збройної агресії росії проти України.

Викладені в монографії ідеї щодо розвитку туристичної галузі на основі створення туристичного кластера та використання екосистемного підходу в управлінні конкурентоспроможністю приморських регіонів відповідають стратегії Європейського Союзу зі сталого розвитку туризму. Припущення щодо наявності природних туристичних кластерів приморських регіонів України було перевірено за допомогою інструментарію кластерного аналізу (с. 185-197). За результатами роботи над рекомендаціями щодо розбудови організаційно-правових форм економіки приморського регіону та активізації центрів регіонального економічного зростання автором запропоновано використовувати міжкластерну взаємодію (с. 267). Попередньо визначено потенціал кластеризації приморських регіонів – оцінено як потенціал туристичної галузі для створення кластера в приморському регіоні, так конкурентоспроможність функціонування туристичного кластера приморського регіону за елементами (с. 258-263).

Особлива увага приділена процесам діджиталізації та інформатизації, які наразі супроводжують управління приморських регіонів, забезпечуючи їхню конкурентоспроможність. Такі високотехнологічні інструменти, як засоби Smart City, Big Data, є проривними технологіями, що дають змогу вирішувати нагальні проблеми, які стоять перед людством, зокрема ощадливого використання ресурсів, забезпечення доступу до підвищення компетенцій населення тощо.

Оригінальність дослідження конкурентоспроможності приморських регіонів полягає в інтегруванні особливостей приморських регіонів, які відрізняються від внутрішніх територій, у господарський комплекс макрорегіону як драйвера конкурентоспроможності. Урахування цих аспектів доводять

оригінальність дослідження управління конкурентоспроможністю приморських регіонів, оскільки вони враховують унікальність і специфіку цих регіонів, пов'язану з приморським розташуванням, природними ресурсами, туристичним потенціалом та екосистемним розвитком.

Розроблена на основі екосистемного підходу стратегія забезпечення конкурентоспроможності приморських регіонів з огляду на визначення стратегічних та операційних цілей, стратегічних завдань післявоєнної відбудови економіки приморських територій на екосистемних засадах уможливорює використання механізмів та інструментів публічного адміністрування реалізації стратегії на рівні областей, районів і територіальних громад.

Наукова цінність одержаних результатів полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні комплексного оцінювання конкурентоспроможності приморських регіонів, обґрунтуванні критеріїв формування стратегії конкурентоспроможності відновлювальної екосистеми макрорегіону «Азов-Чорне море», розробленні методичного підходу до використання кластерного аналізу конкурентоспроможності приморських районів.

Водночас монографічне дослідження залишає простір для наукових дискусій, оскільки чимало питань не вирішено або вони мають постановочний характер. У монографії лише побіжно досліджено категорію «потенціал регіону» (с. 256), але серед факторів та умов конкурентоспроможності приморських регіонів саме він є ключовим чинником її забезпечення. Автор пропонує організаційно-управлінський механізм забезпечення конкурентоспроможності приморських регіонів, але не дає відповіді на запитання, як узгодити інтереси держави (профільних міністерств), регіону (представницької та виконавчої влади), учасників кластерних об'єднань (бізнес, громадські організації) та акторів у межах міжрегіональної взаємодії

(с. 231). Очевидно, запропонований екосистемний підхід у досягненні узгодженості та балансу інтересів учасників є конструктивним і потребує подальшого поглибленого вивчення.

Дискусійні питання, які залишаються відкритими, стосовно забезпечення конкурентоспроможності приморських регіонів полягають у вивченні процесів забезпечення сталого та екологічно відповідального розвитку галузей господарства приморських регіонів (зберігаючи їхні природні ресурси та екосистеми), забезпечення балансу між споживанням і виробництвом товарів і послуг у приморських регіонах завдяки екосистемному підходу, а також охорони та збереження навколишнього середовища приморських регіонів.

Монографія має значну науково-теоретичну базу та ґрунтується на значному обсязі опрацьованого фактичного матеріалу, що забезпечує достовірність та об'єктивність отриманих результатів. Стиль викладу чіткий і лаконічний. Звісно, у прикладному значенні в повоєнний період окремі висновки та пропозиції монографії мають бути скореговані для використання, але це ніяк не зменшує рівня наукового обґрунтування висновків і значення практичних рекомендацій рецензованого дослідження.

Монографія є корисною для наукових співробітників, аспірантів, студентів, працівників органів державного управління та місцевого самоврядування.

Кифяк Василь Федорович – доктор економічних наук, професор, заступник директора з науково-методичної роботи, міжнародних зв'язків та інноваційного розвитку Чернівецького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету (e-mail: tourbuc@ukr.net, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7632-5248>).

Kyfyak Vasyl Fedorovich – Dr.Sci. (Econ.), Prof., Deputy Director for scientific and methodological work, international relations and innovative development of the Chernivtsi Institute of Trade and Economics of the State University of Trade and Economics.

Надійшло 01.12.2023 р.